

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

เรื่อง หลักประชาธิปไตย

รัฐธรรมนูญ: การพัฒนาประชาธิปไตยของไทย

จัดทำโดย

พ.อ.หญิง ศิริพัทธ์ วีระภุชงค์

รหัส

๕๘๐๓๓๗

เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ ๓

วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ

สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักประชาธิปไตย

รัฐธรรมนูญ: การพัฒนาประชาธิปไตยของไทย

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนับแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยมีการกำหนดรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นกฎหมายหลักในการปกครองประเทศ โดยประเทศไทยได้กำหนดรัฐธรรมนูญฉบับแรกเมื่อ วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ กระทั่งปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๘ เวลาผ่านมา ๘๓ ปี ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญจำนวนทั้งสิ้นถึง ๑๙ ฉบับ ในขณะที่หากพิจารณาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยผ่านการเลือกตั้ง ประเทศไทยได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั้งสิ้น ๒๗ ครั้ง อีกทั้งยังมีเหตุการณ์ทั้ง การกบฏ การปฏิวัติ และการรัฐประหารในประเทศไทย รวมถึง ๑๗ ครั้งด้วยกัน

จากข้อมูลดังกล่าวในเบื้องต้น ผู้เขียนจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองระบอบประชาธิปไตยกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในแง่มุมมองของการพัฒนาทางการเมือง

๑. ความหมายของ ประชาธิปไตย และ รัฐธรรมนูญ

๑.๑ ความหมายของ ประชาธิปไตย มีการให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้หลายกรณี แต่คงมีความหมายที่คล้ายกัน ดังนี้

ประชาธิปไตย (Democracy) มาจากคำภาษากรีกว่า Demokratia หมายถึง การปกครองโดยประชาชน (Popular rules หรือ rule of the people) คำนี้มีกหมายถึงระบอบที่ประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมการเมืองร่วมกันตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมส่วนรวม โดยทุกคนมีอำนาจในการตัดสินใจเท่าเทียมกัน^๑

ประชาธิปไตย ประกอบด้วยคำว่า “ประชา” หมายถึงหมู่คน คือ ปวงชน กับว่า “อธิปไตย” หมายถึงความเป็นใหญ่ ดังนั้นคำว่า ประชาธิปไตย จึงหมายถึง “ความเป็นใหญ่ของปวงชน”^๒

^๑ สารานุกรมปรัชญาออนไลน์ฉบับสังเขป, <http://www.philospedia.net/democracy.html>.

^๒ ปรีดี พนมยงค์, ประชาธิปไตย” เบื้องต้นสำหรับสามัญชน, http://www.pridiinstitute.com/autopage/show_page.php?h=๑๑&s_id=๕&d_id=๔

ประชาธิปไตย คือ การปกครองที่ความขัดแย้งในสังคมถูกจัดไปชั่วคราวภายใต้กติกาที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน และเป็นที่ยอมรับกัน^๓

ประชาธิปไตย หมายถึง การมีรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน คือ ต้องเป็นการปกครองประชาชนเป็นใหญ่ ในฐานะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองซึ่งอำนาจอธิปไตยอยู่กับประชาชน และโดยประชาชนที่เป็นเสรีชนทั้งหมด ทั้งโดยทางอ้อมและทางตรง^๔

จากความหมายดังกล่าว อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประชาชนในฐานะพลเมืองต้องมีอำนาจในการตัดสินใจในการปกครอง และมีความเท่าเทียมกันภายใต้หลักนิติรัฐ

ดังนั้น หลักการของระบอบประชาธิปไตยควรประกอบด้วย^๕

1. สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ประชาชนพลเมืองไม่ว่าจะอยู่ในฐานะอะไร ทั้งผู้ปกครองและประชาชน จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเสมอภาคกัน
2. นิติรัฐ (Rule of Law) ซึ่งหมายถึง รัฐที่ปกครองด้วย “กฎหมาย” ไม่ใช่ปกครองด้วยอำนาจบารมี
3. อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Sovereignty)
4. การปกครองโดยเสียงข้างมาก และสิทธิการค้านของเสียงส่วนน้อย (Majority Rule and Minority Rights)

^๓ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การปฏิรูปทางการเมือง คืออะไร ทำไมต้องปฏิรูป ปฏิรูปเพื่อใคร ปฏิรูปอย่างไร (กรุงเทพฯ: สุขุมและบุตร, ๒๕๓๘), หน้า ๔.

^๔ กระทรวงวัฒนธรรม, รัฐธรรมนูญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย, <http://www.m-culture.go.th/index.php/th/๒๐๑๓-๐๗-๐๓-๐๔-๔๕-๓๑/สาระน่ารู้และข้อมูลทางวัฒนธรรม/item/รัฐธรรมนูญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย.html>.

^๕ วิชัย ต้นศิริ, ศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา, ๒๕๕๗), หน้า ๔๓.

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยนับแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา

๑.๒ ความหมายของ รัฐธรรมนูญ คำว่า “รัฐธรรมนูญ” ประกอบด้วยคำว่า “รัฐ” หมายถึง บ้านเมืองหรือแผ่นดินกับคำว่า “ธรรมนูญ” หมายถึงกฎหมายว่าด้วยระเบียบการ รัฐธรรมนูญ จึงหมายถึง

รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายที่วางระเบียบหรือกฎเกณฑ์เกี่ยวกับรัฐ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นเพื่อทำหน้าที่แบ่งแยกกันออกไป โดยปกติแล้ว รัฐธรรมนูญต้องตราขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร

กฎหมายรัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายที่ว่าด้วยสถาบันการเมืองต่างๆในรัฐ ซึ่งรวมทั้งรัฐธรรมนูญ กฎมณเฑียรบาล จารีตประเพณีทางการเมืองและกฎหมายอื่นๆ ด้วยกฎหมายว่าด้วยระเบียบการปกครองแผ่นดินหรือรัฐ^๖ ประเทศไทยได้ใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ โดยกฎหมายใดๆ จะขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญมิได้

บางครั้งเรียกกฎหมายชนิดนี้ว่า “ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน” หรือ “ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร” บางประเทศเรียกว่า “ธรรมนูญ” ตามภาษาของเขาซึ่งแปลเป็นไทยว่า “กฎบัตร” และ “กฎหมายวางระเบียบปกครองรัฐ”

หรืออาจจะกล่าวว่า รัฐธรรมนูญมีความหมายตามองค์ประกอบพื้นฐาน ๕ ประการ^๗ ดังนี้

1. เป็นกติกาสูงสุดของรัฐ กฎหมายอื่น ๆ ขัดหรือแย้งไม่ได้
2. กำหนดเค้าโครงการของระบบการเมือง และรูปแบบของระบอบการปกครอง
3. กำหนดอำนาจของบุคคล คณะบุคคล และองค์กรสถาบันการเมืองการปกครอง
4. กำหนดสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชน

^๖ ปรีดี พนมยงค์, “ประชาธิปไตย” เบื้องต้นสำหรับสามัญชน, อ่างแก้ว.

^๗ เขาวนระ ไตรมาศ, การใช้กลไกรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชน (กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา, ๒๕๔๖) , หน้า ๓.

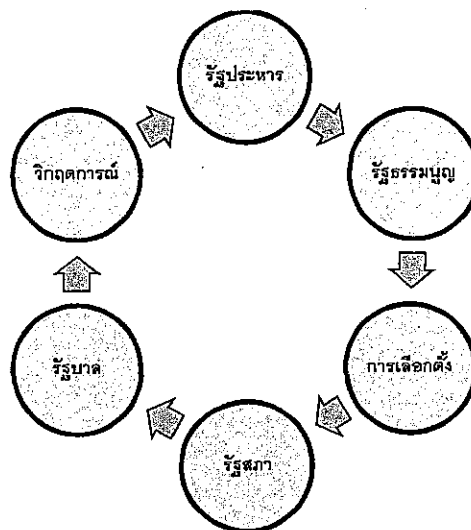
5. มีผลบังคับทั้งฝ่ายผู้ปกครองและประชาชนให้ต้องมีการยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐธรรมนูญ กับ ประชาธิปไตย

ภายหลังจากที่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาสู่รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติทางรัฐสภา ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรีและทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการกำหนดรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งได้มีการประกาศใช้เมื่อ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยรัฐธรรมนูญถือเป็นกติกาหลักทางการเมืองการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งรวมแม้กระทั่งกลุ่มที่เสียเปรียบในสังคมก็สามารถเข้ามาใช้สิทธิตามหลักกติกาที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้ รัฐธรรมนูญควรต้องมีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาของรัฐธรรมนูญกับหลักการประชาธิปไตย ซึ่งในระบอบประชาธิปไตยควรต้องมีการตรวจสอบและถ่วงดุล ระหว่างอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ ต้องมีความสมดุลและถ่วงดุลกันได้ รัฐธรรมนูญมิใช่เป็นหลักกติกาที่เป็นเครื่องมือของผู้ใช้อำนาจ หากแต่เป็น กรอบกติกาสำหรับจำกัดและเหนี่ยวรั้งอำนาจของผู้ใช้อำนาจแทนประชาชน^๕ และผู้ที่จะตัดสินว่า รัฐธรรมนูญควรเป็นเช่นไร จะรับร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับเพื่อใช้เป็นหลักกติกาในการปกครองบ้านเมืองหรือไม่ คือ ประชาชน โดยผ่านการลงประชามติ

การแสดงออกซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น สามารถพิจารณาได้จากรัฐธรรมนูญที่อันเป็นกฎหมายสูงสุดของการปกครองประเทศ บางครั้งมีการกล่าวถึงรัฐธรรมนูญว่าขาดความเป็นประชาธิปไตย และพยายามเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ จนบางครั้งก่อให้เกิดปัญหาทางการเมือง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากรูปแบบวงจรการปกครองของประเทศไทยที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นวงจรอุบาทว์ทางการเมือง แสดงดังรูป

^๕ เติ้งอ่าง., หน้า ๑๐

รูปแสดงวงจรอุบาทว์ทางการเมืองไทย

วงจรอุบาทว์ (Vicious Cycle) หมายถึง วงจร หรือ วัฏจักร ที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมลงไปเรื่อยๆ และหากไม่มีการแทรกแซงหรือแก้ไข วัฏจักรนี้ก็จะดำเนินต่อไปไม่สิ้นสุด^๔ สำหรับทางการเมืองแล้ว วงจรอุบาทว์เป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะทางการเมืองที่มีวงจรที่นำไปสู่การเสื่อมโทรมทางการเมือง กล่าวคือ ในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการเลือกตั้ง และเมื่อมีการเลือกตั้งจะมีการซื้อเสียง หรือการใช้นโยบายหาเสียง โดยใช้ลักษณะประชานิยมเพื่อให้ประชาชนเลือกพรรคตนเข้าสู่อำนาจทางการเมืองได้ และเมื่อพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งเป็นเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรก็จะจัดตั้งรัฐบาลซึ่งประเทศไทย ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะรัฐบาลผสม เมื่อมีการจัดตั้งรัฐบาลแล้วการบริหารประเทศ จะเกิดวิกฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง เกิดการประท้วงเรียกร้องจากประชาชนเพื่อให้รัฐบาลดำเนินการแก้ไข หากความขัดแย้งดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น ทหารซึ่งเป็นกลุ่มข้าราชการที่มีอำนาจและอาวุธในมือ จะอ้างความชอบธรรมในการทำรัฐประหารเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง และเพื่อความสงบสุขของประเทศชาติ หากคณะทหารเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่สำเร็จก็จะกลายเป็นกบฏ แต่หากว่าทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จก็จะถืออำนาจการปกครองโดยคณะทหารเป็นหลัก หลังจากนั้นจะมีการฉีกรัฐธรรมนูญทิ้งเพื่อไม่ให้ตนเองและคณะมีความผิดตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ หลังจากนั้น คณะรัฐประหารก็จะจัดให้มี

^๔ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี , วงจรอุบาทว์ , <https://th.wikipedia.org/wiki/วงจรอุบาทว์>

การจัดทำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาเพื่อเป็นหลักใช้ในการบริหารประเทศและเมื่อการร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ รัฐบาลจะประกาศให้จัดมีการเลือกตั้งเพื่อให้ประเทศเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยอีกครั้งหนึ่ง

สำหรับตัวอย่างของวงจรอุบาทว์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นล่าสุด เช่น กรณี พรรคเพื่อไทยได้รับเสียงข้างมากจากการเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๕ และมีมติให้ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาได้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง ความขัดแย้งระหว่างประชาชนที่แยกเป็น คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) กับ แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) อีกทั้งความขัดแย้งภายในรัฐสภากรณีการคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฯ จนก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองอย่างสูง เป็นเหตุให้ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) อันมี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะ ได้ทำการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๒๒ พ.ค. ๒๕๕๗ หลังรัฐประหาร มีประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ สิ้นสุดลงยกเว้น หมวด ๒ คณะรัฐมนตรีรักษาการหมดอำนาจ ตลอดจนให้ยุบวุฒิสภา จนเมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๗ มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ซึ่งให้มีสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่แทนสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๗ และได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ ทำการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อใช้ในการบริหารจัดการบ้านเมืองต่อไป และหากการจัดทำรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ ผ่านการเห็นชอบจากภาคประชาชน แล้วจะนำไปสู่การเลือกตั้งต่อไป

๓. รัฐธรรมนูญ กับการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย

หากจะพิจารณาถึงกำเนิดประชาธิปไตยไทย จะเห็นว่ามาจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในโครงสร้างบนส่วนบนของรัฐเป็นด้านหลัก กล่าวคือ เกิดจากความขัดแย้งระหว่างพลังทางการเมืองสองฝ่าย คือ วิถีทางการเมือง-การปกครอง กับความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างชนชั้นนำที่กุมอำนาจการเมืองกับชนชั้นข้าราชการที่เป็นกลไก-เครื่องมือของอำนาจ ทำให้การเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงเป็นการเปลี่ยนจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย เป็นความขัดแย้งภายในระหว่างชนชั้นปกครอง คือ ระหว่างอำนาจรัฐ (State Power) ที่มีพระมหากษัตริย์ทรง

ตารางเปรียบเทียบจำนวนรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งและการกบฏ การปฏิวัติ การรัฐประหาร
ในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๕๕ (ต่อ)

รัฐธรรมนูญ และวันที่ประกาศใช้		การเลือกตั้ง		การกบฏ การปฏิวัติ การรัฐประหาร		
ฉบับที่	วัน เดือน ปี	ครั้งที่	วัน เดือน ปี	ครั้งที่	วัน เดือน ปี	กลุ่มผู้ก่อการ
๒	๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕	๒	๗ พ.ย. ๒๔๘๐	๒	๑๑ ต.ค. ๒๔๗๖	กบฏบวรเดช
๓	๑๐ พ.ค. ๒๔๘๙	๓	๑๒ พ.ย. ๒๔๘๑	๓	๘ พ.ย. ๒๔๙๐	คณะรัฐประหาร
๔	๙ พ.ย. ๒๔๙๐	๔	๖ ม.ค. ๒๔๘๙	๔	๑ ต.ค. ๒๔๙๑	กบฏเสนานิการ
๕	๒๓ มี.ค. ๒๔๙๒	๕	๕ ต.ค. ๒๔๘๙	๕	๒๖ ก.พ. ๒๔๙๒	กบฏวังหลวง
๖	๘ มี.ค. ๒๔๙๕	๖	๒๙ ม.ค. ๒๔๙๑	๖	๒๙ มี.ย. ๒๔๙๔	กบฏแมนฮัตตัน
๗	๒๘ ม.ค. ๒๕๐๒	๗	๕ มี.ย. ๒๔๙๒	๗	๒๙ พ.ย. ๒๔๙๔	คณะรัฐประหาร
๘	๒๐ มี.ย. ๒๕๑๑	๘	๒๖ ก.พ. ๒๔๙๕	๘	๑๖ ก.ย. ๒๕๐๐	คณะรัฐประหาร
๙	๑๕ ธ.ค. ๒๕๑๕	๙	๒๖ ก.พ. ๒๕๐๐	๙	๒๑ ต.ค. ๒๕๐๑	คณะปฏิวัติ
๑๐	๗ ต.ค. ๒๕๑๗	๑๐	๑๕ ธ.ค. ๒๕๐๐	๑๐	๑๗ พ.ย. ๒๕๑๔	คณะปฏิวัติ
๑๑	๒๒ ต.ค. ๒๕๑๙	๑๑	๑๐ ก.พ. ๒๕๑๒	๑๑	๖ ต.ค. ๒๕๑๙	คณะปฏิรูป
๑๒	๙ พ.ย. ๒๕๒๐	๑๒	๒๖ ม.ค. ๒๕๑๘	๑๒	๒๖ มี.ค. ๒๕๒๐	กบฏ ๒๖ มี.ค.
๑๓	๒๒ ธ.ค. ๒๕๒๑	๑๓	๔ เม.ย. ๒๕๑๙	๑๓	๒๐ ต.ค. ๒๕๒๐	คณะปฏิวัติ
๑๔	๑ มี.ค. ๒๕๓๔	๑๔	๒๒ เม.ย. ๒๕๒๒	๑๔	๑ เม.ย. ๒๕๒๔	กบฏ ๑ เม.ย.
๑๕	๙ ธ.ค. ๒๕๓๔	๑๕	๑๘ เม.ย. ๒๕๒๖	๑๕	๙ ก.ย. ๒๕๒๘	กบฏ ๙ ก.ย.

อุปนิสัยและวิถีชีวิตประจำวันของคน ในสังคมต้องมีความเป็นประชาธิปไตย^{๑๔} ดังนั้นควรตั้งคำถามว่า ลักษณะการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยนับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ นี้มีรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ ๑๙ ฉบับ มีการจัดการเลือกตั้งทั้งสิ้น ๒๗ ครั้ง และมีการกบฏ การปฏิวัติ การรัฐประหาร ทั้งสิ้นถึง ๑๘ ครั้ง โดยเฉพาะกรณีของการทำรัฐประหารของคณะ คสช. ในปี ๒๕๕๗ โดยไม่มีการประท้วงหรือการขัดขวางใดๆ พร้อมทั้งมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญพร้อมจัดทำใหม่นั้น แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาประชาธิปไตยแบบไทยๆ ที่ควรจะเป็นหรือไม่

๔. บทสรุป ภาพหวังในอนาคต

จากการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทยนับแต่ พ.ศ. ๒๕๓๕ วงจรทางการเมืองมักเข้าสู่ลักษณะวงจรอุบาทว์ โดยมีการเลือกตั้ง จัดตั้งรัฐบาล เกิดวิกฤตการณ์ การทำรัฐประหาร ยกเลิกรัฐธรรมนูญเดิม และจัดทำร่างรัฐธรรมนูญใหม่ เมื่อแล้วเสร็จจะประกาศใช้พร้อมจัดให้มีการเลือกตั้งต่อไป

แต่ในความเป็นจริงแล้ว สาธารณชนประชาธิปไตยที่เราแสวงหานั้นน่าจะเป็นประชาธิปไตยที่ทุกคนควรมียึดหลักนิติธรรม เคารพหลักกฎหมาย และสิทธิของผู้อื่นโดยเฉพาะการยึดประโยชน์ของชาติ โดยส่วนรวมมากกว่าข้อเรียกร้องประชาธิปไตยของบุคคลและส่วนตน ที่สังคมจะต้องสร้างสังคมธรรมาภิบาลขึ้นในระบอบประชาธิปไตย ที่ต้องไม่มีคนหาประโยชน์จากประชาธิปไตยโดยการเบียดบังผลประโยชน์ของชาติ และความไม่ซื่อสัตย์สุจริต^{๑๕} ดังนั้นการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทยให้เข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ ทั้งรัฐบาล ข้าราชการและประชาชน อาจต้องใช้ความอดทน และร่วมมือกันในการพัฒนาประเทศต่อไป

^{๑๔} นิรัญ อินทร, ประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ กับความเสมอภาค, http://www.admircourt.go.th/00_web/0๙_academic/document/๐๕_case/๒๐๐๘๐๖๐๒_democry.pdf

^{๑๕} ไกวิทย์ พวงงาม, ถอดรหัส ๓ การพัฒนา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม การพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ: เสมาธรรม, ๒๕๕๖) หน้า, ๔๒๖.

บรรณานุกรม

- กระทรวงวัฒนธรรม, รัฐธรรมนูญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย , <http://www.m-culture.go.th/index.php/th/๒๐๑๓-๐๗-๐๓-๐๔-๔๕-๓๑/สารานุกรมและข้อมูลทางวัฒนธรรม/item/รัฐธรรมนูญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย .html>.
- โกวิทย์ พวงงาม, ถอดรหัส ๓ การพัฒนา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม การพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ: เสมาธรรม, ๒๕๕๖) หน้า, ๔๒๖.
๐๐_web/๐๙_academic/document/๐๕_case/๒๐๐๘๐๖๐๒_democry.pdf
autopage/show_page.php?h=๑๑&s_id=๕&d_id=๔
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การปฏิรูปทางการเมือง คืออะไร ทำไมต้องปฏิรูป ปฏิรูปเพื่อใคร ปฏิรูปอย่างไร (กรุงเทพฯ: สุขุมและบุตร, ๒๕๓๘)
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ข้อมูลพื้นฐาน ๘๐ ปี ประชาธิปไตยไทย ๒๔๗๕-๒๕๕๕. (กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา (ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา), ๒๕๕๗), หน้า ๒๗.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช, รัฐ พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เพรส, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒๕.
- เชาวนะ ไตรมาศ, การใช้กลไกรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชน (กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา, ๒๕๕๖) , หน้า ๓.
- นิรัญ อินทร, ประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ กับความเสมอภาค, http://www.admincourt.go.th/ปริทัศน์_พจนมยค์_ประชาธิปไตย เป็นต้นสำหรับสามัญชน, <http://www.pridiinstitute.com/>
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี , วงจรอุบาทว์ , <https://th.wikipedia.org/wiki/วงจรอุบาทว์>
- วิชัย ต้นศิริ, ศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา, ๒๕๕๗), หน้า ๔๓.
- สารานุกรมปรัชญาออนไลน์ฉบับสังเขป, <http://www.philospedia.net/democracy.html>.